

“הילד הזה הוא אני”*

מאת : אלכס זיהבי

התופעה הופכת שכיחה : אנשים, שעיסוקם כתיבה ומעולם לא כתבו לילדים, יושבים יום אחד, בהיותם מבוגרים למדי, וכותבים ספר לילדים, שמצטיין במקוריותו וברענותו. כזה היה מקרהו של אורי אורלב (“חיות החושך”) ומקרהו של סמי מיכאל (“סופה בין הדקלים”) ועתה — יהודה אטלס, עיתונאי ומחבר ספרים למבוגרים, פירסם צרור שירים לילדים, מקורי ומעניין.

משוררים רבים כתבו לילדים על מצבים אופייניים בחיי היום-יום שלהם ועל תחושות שכיחות : על יחסים עם ההורים, על חברות, על עצב, חרדה ובדידות ועוד. חלקם נתן להם ביטוי רגשי עז, ועיצב מצבים אוניברסאליים בצורה דרמאטית (דוגמת מ' ילך-שטקליס), אחרים ניסו לתבלם במעט הומור (דוגמת י' גפן וח' בנזימן), ורבים נזקקו למתכונת השיר המחורז הבנוי היטב. יהודה אטלס נזקק, אמנם, לעיתים לתרוז, אולם, ספק אם הילדים יזהו את ה"מונולוגים" הקצרים שבספרו עם שירים. בדומה לצורה, כך גם המצבים המעוצבים בספרו שונים מן המקובל.

מה עשה יהודה אטלס ? הוא איתר (ואולי, שיחזר) מצבים מחיי הילד, שבהם הוא חש שלא בנוח, או שהוא חש שאין מבינים אותו, ואף מצבים אחדים של עונג הסמוי מעיני המבוגרים ואיפשר לילד להציגם. תרצו הרי זה צרור מונולוגים קצרים וקצרים מאד ; תרצו, הרי זה כמו יומנו של ילד בן חמש או שש. אין כאן, אפוא, גיבוש דרמאטי של מצבים המתוארים מתוך פרספקטיבה (אם כי מתוך מידה רבה של מעורבות — כמו בשירי אנדה עמיר, לאה גולדברג, או זאב), אלא רישום קצר-נשימה, בלשון דיבור של ילד הנמצא במצבים אלה. למשל : "כשנכנס הדבר המפחיד / לחדר שלי / בלילה שהייתי חולה, / קראתי מהר לאבא / והוא בא, / אבל לא מצא, / כי בדיוק כשהוא נכנס — / הדבר יצא", או "כשאומרים לי : תיזהר שלא תשבור / אני מקבל ביד / כזה מין רעד, / שמה שאני יותר משתדל — / זה בכל זאת נופל".

* יהודה אטלס, והילד הזה הוא אני, ציורים : דני קרמן, הוצאת כתר, 1977.

הילד מספר על מצבים מוכרים ושכיחים, שמטרידים, או משמחים, אך משום ארעיותם או משך הזמן הקצר שלהם, אין הוא מדבר עליהם עם המבוגרים ואין כותבים עליהם. הילד הנפגש עם ספרו זה של יהודה אטלס חש כאילו ניתנת לגיטימציה לעיסוק בעניינים, שמשום מה אינם זוכים לתשומת-לב. הנוסח הפשוט האור-תנטי שובר את המחיצה בין העניינים ה"פעוטים" הללו לבין הספר, שיש בו לעיתים יסוד רחוק או גבוה.

לשונו של יהודה אטלס אינה מתילדת, ופרט לשימוש חוזר ב"ת"(ת'רגלים, ת'תיק) — אין בה אף יסודות של עגה. מבחר המלים שבספר אינו דל, ותחושת האותנטיות מתקבלת בזכות המבנה התחבירי של הדברים, הקרוב יותר ללשון הדיבור. ילדים מחפשים ספרים שיבטאו את עולמם בלשון מובנת — ספרו של יהודה אטלס מסייע לקרב את הספר אל הקורא בכוח, ומעניק לילד תחושה של קירבה וחמימות.

האיורים של דני קרמן ראויים לבחינה מיוחדת של איש מקצוע. קרמן נזקק כאן למתכונת שאינה מקובלת בספרי-ילדים עבריים. לא רק שהאיורים יפים ומאבחנו מצבים ברגישות ובהומור, אלא שיש בהם רמזי אינטרפרטציה העשויים לסייע לילד להבין טוב יותר את המסר שנשלח אליו ע"י המחבר באמצעות השיר.

"הנה גדלתי"*

לא רק הגדולים סקרנים וחוקרים את עברם. גם הקטנים רוצים לדעת כיצד הגיעו למקום שהם עומדים בו.

מטעמה קשתי מספרת במלים פשוטות לילד איך האכילו אותה, מי שמר עליו בשכבו לישון, כיצד התייחסו אליו המבוגרים במשפחה, מה קרה כשצמחו השיניים הראשונות, מהן שתי המלים הראשונות שלמד לבטא וכדומה. שאלות ותשובות מסוג זה מקיפות את תקופת חייו הראשונה של הילד ועד הגיעו להבנה וליכולת של ביצוע פקודות ועצמאות בפעולות.

זהו ספר ילדים שאין בו סיפור מעשה, אך יש בו הרבה סיפורים קצרצרים על תקופת הילדות. הפנייה הישירה אל הילד "אתה יודע", "אתה חשבת", "אתה כועס", "פעם היית תולה" וכדומה — פנייה זאת תגרה את הקורא הצעיר לקרוא בספר, כי ירצה לדעת מה עוד ייאמר לו על עברו והוא שכח או לא ידע כלל.

ג"ב

* קשתי מטעמה, הנה גדלתי, איורים: תרצה טנאי, הוצאת עמיתי, 1977.